

7 Klimaatadaptatie

De komende 5 jaar staat het thema klimaatadaptatie bovenaan op de prioriteitenlijst van de gemeente Stichtse Vecht. In 2021 wil de gemeente goed op weg zijn, en een belangrijke stap hebben gemaakt, in het klimaatrobuust maken van de openbare ruimte. Water, en van daaruit rioleringszorg, is een belangrijk onderdeel van klimaatrobuuste inrichting van de omgeving.

Dit hoofdstuk vat de visie van de gemeente en de benodigde activiteiten samen en beschrijft op welke wijze de gemeente de komende planperiode klimaatadaptatie op de kaart gaat zetten.

Klimaatadaptatie en rioleringszorg

Klimaatadaptatie rijkt verder dan rioleringszorg. De Coalitie Regio Utrecht heeft in haar Plan van Aanpak Ruimtelijke Adaptatie (2016) vier thema's benoemd die aandacht vereisen bij ruimtelijke ingrepen:

- veiligheid;
- hitte;
- droogte;
- wateroverlast.

De zorgtaak voor het hemelwater verplicht ons het thema wateroverlast vanuit de rioleringszorg op te pakken en aan te jagen. In dit GRP beschrijven wij onze visie en doelen, "Hoe ver willen gaan in het bestrijden van wateroverlast?", "Wanneer is wateroverlast onacceptabel?", etc., onze aanpak, "Welke activiteiten voeren wij uit om de kans op wateroverlast tot een acceptabel niveau terug te brengen?" en welke middelen, personele inzet en financiële middelen, wij nodig hebben om deze activiteiten uit te voeren.

7.1 Visie en doelen

Door het veranderende klimaat vindt in den lande een transitie plaats in de visie op het gebruik en de functie van de openbare ruimte en de riolering. De openbare ruimte dient in zijn totaliteit bestand te zijn tegen (onder andere) hitte, droogte en extreme neerslag. Bestand zijn tegen extreme neerslag hoeft vaak niet noodzakelijk te leiden tot 'grotere buizen', maar kan ook worden gerealiseerd door een slimmere inrichting van percelen en bovengrondse ruimte. In het GRP leggen we vast hoe wij ons voorbereiden op het thema klimaatadaptatie, wat het raakvlak is met de rioleringszorg en welke activiteiten we gaan ondernemen om een klimaatrobuuste omgeving te creëren.

Tijdens de reconstructie van de openbare ruimte wordt vaak de gehele verharding en riolering vervangen. Dit biedt dus de kans om de straat klimaatbestendig in te richten. Per reconstructie zal gekeken worden welke variant van herinrichting uitgewerkt gaat worden.

Klimaatverandering

Het klimaat verandert en in dit kader spelen we daarop in door bij beheer en inrichting rekening te houden met extreme neerslag. Hiermee beperken we de kans op wateroverlast, al zullen de meest extreme buien wel degelijk tot overlast kunnen leiden. Extra prioriteit leggen we bij die situaties waar er bij extreme buien ook vuil water op straat terecht komt, zie ook bij 'afkoppelen'. Meer groen (en dus minder verharding) is ook belangrijke maatregelrichting bij

het tegengaan van wateroverlast. Als meer water kan infiltreren in de bodem, is dat bovendien gunstig tegen droogte-effecten. Bovendien tempert groen de temperatuurstijgingen op warme dagen. Naast extreme regen zijn namelijk ook droogte en hitte toenemende risico's vanuit de klimaatontwikkeling.

Inzameling van overtollig hemelwater

Verantwoordelijkheid perceeleigenaren

In het kader van burgerparticipatie stimuleren we inwoners actief in het bijdragen aan de voorkeursstrits (vasthouden – bergen – afvoeren) van hemelwater.

Verhogen vloerpeilhoogte naar 30 cm boven straatniveau

De Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA, het kenniscentrum van regionale waterbeheerders in Nederland) adviseert om bij nieuwbouw een bouwpeilhoogte aan te houden van 30 cm boven het hoogste straatniveau. Voorheen heeft de gemeente Stichtse Vecht als richtlijn een niveauverschil van 20 cm gehanteerd. Om problemen door extreme neerslag in de toekomst te voorkomen passen we een extra 10 cm toe bij nieuwbouw. Over het algemeen is voldoende ruimte beschikbaar om een hoogteverschil van 30 cm richting de gebouwen te overbruggen. Wanneer het hoogteverschil van 30 cm niet is te realiseren, is het ook mogelijk om een lager aanlegniveau te kiezen en een gebouw wateroverlastbestendig in te delen. Ook zijn soms andere oplossingen mogelijk, zoals het bergen van water-op-staat, zonder dat dit tot overlast leidt, of versnelde afvoer van regenwater naar een watergang in de directe omgeving.

Het is van groot belang om te beginnen met een dergelijke concrete regulering van de bouwpeilen om ernstige wateroverlastproblemen op termijn te voorkomen. Een adequate regulering van bouwpeilen voorkomt dat we op termijn structureel te maken krijgen met aansprakelijkheidsstellingen. Volgens het STOWA en ook de Stichting Rioned kan de norm voor een minimaal bouwpeil het beste worden opgenomen in de regels van bestemmingsplannen. Vanuit de rioleringszorg gaan we hier op aansturen.

Waterberging bij nieuwbouw

Om wateroverlast in de toekomst te voorkomen, is bij nieuwbouw een voorkeur dat er een waterberging op eigen terrein komt die 10 mm water kan bergen per m² op de riolering aangesloten verhard oppervlak. Een dergelijke berging moet dan komen tussen de regenwaterafvoer en de riolering. Vanuit de berging kan het water ook in de grond infiltreren. Een extra waterberging op particulier terrein kan bij extreme buien het verschil betekenen tussen wel of geen wateroverlast en schade in de laagste delen van de buurt. In bijlage 7 zijn voorbeelden van perceelinrichtingen opgenomen.

Informereren en stimuleren particulieren

Perceeleigenaren hebben ook een rol in de verwerking van hemelwater. Een groot deel van het stedelijk grondgebied is particulier bezit. Toenemende 'verstening' van tuinen en het aansluiten van regenpijpen op het riool zorgen voor veel hemelwater in het rioelstelsel.

De komende planperiode (2017- 2021) werken we aan een plan om nadere invulling te geven aan deze stimulering. Bij stimuleringsmaatregelen kan worden gedacht aan het gebruik van een regenton, groene daken, het niet verharderen van tuinen en dergelijke. In bijlage 7 zijn voorbeeldprofielen opgenomen voor verwerking van hemelwater in of op particuliere percelen.

Inrichting openbare ruimte

Bij het vormgeven van de inrichting van de openbare ruimte op maaiveldniveau heeft de gemeente, net als de burger, de verantwoordelijkheid om de voorkeursstrits toe te passen. Dit betekent dat:

1. voorkomen moet worden dat hemelwater moet worden afgevoerd, door bijvoorbeeld het niet verhard van de openbare ruimte of waterdoorlatende verharding toe te passen;
2. capaciteit moet worden geboden om hemelwater tijdelijk op maaiveld vast te houden en te bergen;
3. als punt 1 en 2 redelijkerwijs niet kunnen worden toegepast, hemelwater kan worden afgevoerd naar het oppervlaktewater.

Afkoppelen

We zijn van plan om gelijktijdig met de vervanging van gemengde riolering hemelwater af te koppelen door de aanleg van gescheiden riolering. Hiermee wordt vuilemissie naar het oppervlaktewater verder voorkomen en de afvoer van (schoon) regenwater naar de RWZI verder ingeperkt. We streven op dit punt een hoge ambitie na. Met behulp van de verordening op de afvoer van hemelwater en grondwater vragen wij perceeleigenaren van aangrenzende percelen een evenredige bijdrage te leveren in het vasthouden en scheiden van schoon hemelwater.

Afkoppelen mag niet leiden tot het afvoeren van verontreinigd afstromend hemelwater naar het oppervlaktewater. Indien dit aan de orde is, koppelt de gemeente de betreffende oppervlakken niet af. Om te oordelen of oppervlakken schoon genoeg zijn, sluit de gemeente zoveel mogelijk aan bij beoordelingsmethodieken die in de regionale samenwerkingen zijn of worden ontwikkeld.

Verordening op de afvoer van hemelwater en grondwater

Niet alleen de gemeente heeft een verantwoordelijkheid in het gescheiden houden van vuilwater en hemelwater. Sinds mei 2016 beschikken we over een 'verordening op de afvoer van hemelwater en grondwater' waarmee we gebiedsgewijs perceeleigenaren kunnen verplichten hemelwater, dat niet op het eigen perceel kan worden verwerkt, gescheiden aan te bieden op de erfgrans, of, indien mogelijk, direct op het oppervlaktewater te lozen. We hanteren het principe dat de perceeleigenaren de kosten dragen indien hier maatregelen op het particuliere perceel voor nodig zijn. Dit principe geldt ook voor woningbouwcorporaties.

De aanwijzing van gebieden gaat gepaard met het verstrekken van uitgebreide informatie naar de inwoners/eigenaren in het gebied en voor de realisatie worden redelijke termijnen gesteld.

Ten tijde van dit schrijven zijn er nog geen gebieden aangewezen waar we de verordening toepassen. Het college van B&W start hiermee in de planperiode 2017 – 2021.

Verwerken van overtollig hemelwater in riolen

Afvoercapaciteit kolken

Naast het adequaat afhandelen van meldingen van verstopte kolken, zetten we ook in op structurele kolkreiniging van zowel machinaal te reinigen kolken als handmatig te reinigen kolken. Om de effectiviteit te borgen creëert en onderhoudt we een registratie van kolken en reinigingshistorie. Om verstoppingen te voorkomen zorgen we in beginsel voor een effectieve straatreiniging.

Wateroverlast

We registreren en classificeren meldingen van wateroverlast in de openbare ruimte en op percelen. Aan de hand van de meldingen en met ondersteuning van de resultaten van het BRP 2016 oordelen we over het functioneren van de riolering.

Het thema wateroverlast wordt in een breder perspectief beschouwd dan alleen de rioolbuis. De openbare ruimte dient in zijn geheel bij te dragen aan het beperken van overlast en het zoveel mogelijk beperken van schade. Hierbij wordt ook ingespeeld en vooruitgelopen op mogelijke gevolgen van klimaatverandering. Omdat wij de ambitie hebben een klimaatrobuuste openbare ruimte te creëren, zal voorkeur worden gegeven aan maatregelen die niet alleen wateroverlast tegen gaan, maar die ook meerwaarde hebben op het gebied van droogte tegengaan, ecologie, hitte tegengaan, leefbaarheid vergroten, bewustzijn vergroten, etc.

In regionaal verband ontwikkelen we een strategie om bij beheer en ontwikkeling van de openbare ruimte het thema klimaatadaptatie een vaste plaats te geven. Dit gebeurt onder andere door deelname aan de Coalitie Ruimtelijke Adaptatie en Klimaatontwikkeling. De rioleringszorg moet één van de aanjagers zijn van de ontwikkeling van een klimaatrobuuste openbare ruimte. Hierbij richt de zorg zich met name op onderstaande activiteiten:

- het borgen van een klimaatrobuuste openbare ruimte en waterketen bij ruimtelijke ontwikkelingen;
- het signaleren van wateroverlast in bestaand stedelijk gebied;
- het onderzoeken van wateroverlastproblemen in bestaand stedelijk gebied en
- het zoeken naar oplossingen voor wateroverlast.

Het onderzoek naar de oorzaken van wateroverlast kan uitwijzen dat investeringen in de rioleringszorg noodzakelijk zijn. Meer dan voorheen zal echter, met het oog op doelmatigheid, worden gezocht naar oplossingen in de openbare ruimte, die ook meerwaarde opleveren op het gebied van tegengaan hitte, droogte en vergroten biodiversiteit.

Maatstaven

Wij leggen riolering aan om afstromend hemelwater in de bebouwde omgeving af te voeren (naar het oppervlaktewater). Deze riolering moet over enige afvoercapaciteit beschikken, maar zal nooit in staan om capaciteit te bieden aan de meest extreme neerslagsituaties. Indien water niet door riolering kan worden afgevoerd, moet dit tijdelijk in de openbare ruimte worden geborgen.

In beginsel accepteren wij kortstondig water in de openbare ruimte. Er is pas sprake van wateroverlast, wanneer de ernst, omvang en/of mate van optreden (frequentie) onacceptabel is. Bij het oordelen over de acceptatie van water in de openbare ruimte maken wij onderscheid in een tweetal extreme neerslaggebeurtenissen: situaties die zich (in theorie) niet vaker dan 1 keer per 2 jaar voordoen (T=2) en situaties die zich (in theorie) niet vaker dan 1 keer per 100 jaar voordoen (T=100).

T=2

Om te oordelen of water in de openbare ruimte acceptabel is gebruiken wij de beslisboom 'Knelpunten water op straat situaties' van Winnet. Winnet heeft de beslisboom opgenomen in het Regionale Afvalwaterketenbeleid en adviseert gemeenten deze toe te passen. Een belangrijk vertrekpunt voor het toepassen van deze boom is dat 'theoretisch berekende water op straat' altijd moet worden herkend in waarnemingen in de praktijk, voordat, via de beslisboom, kan worden geoordeeld over het wel of niet acceptabel zijn van water op straat.

De beslisboom houdt bij het oordelen over acceptatie rekening met:

- de ernst, 'Hoe lang staat het water op straat?', 'Wat is de functie van de bovengrondse ruimte?', 'Is er sprake van schade?';
- de omvang, 'Hoeveel personen, panden of straten zijn er bij betrokken?';
- de mate van optreden, 'Doet de situatie zich (in theorie) minder vaak, of vaker dan 1 keer per 2 jaar voor?'.
T=100

Ook bij situaties die zich, in theorie, niet vaker dan eenmaal per 100 jaar voordoen, passen wij de beslisboom 'Knelpunten water op straat situaties' van Winnet toe. In deze zeer extreme situatie zijn wij minder streng en spreken wij alleen van een onacceptabele situatie als er, volgens de beschrijvingen bij de beslisboom, sprake is van 'overlast' ('hinder' en 'ernstige hinder' staan wij toe). Omdat wij de problemen voor willen zijn, oordelen wij ook niet dat een situatie zich eerst in de praktijk moet hebben voorgedaan.

Indien er sprake is van een onacceptabele situatie nemen wij maatregelen om dit tegen te gaan.

Klimaatverandering

Om te oordelen over de acceptatie van water-op-straat zijn theoretische berekeningen in de regel noodzakelijk. Vanuit onze maatstaven formuleren wij dan een 'norm-neerslaggebeurtenis' waaraan de riolering of openbare ruimte moet voldoen. Een dergelijke norm-neerslaggebeurtenis is in de regel gebaseerd op landelijke statistiek van het verleden.

Wij zijn van mening dat onze voorzieningen niet alleen nu, maar ook in de toekomst moeten voldoen. Neerslagstatistiek uit het verleden zal niet meer representatief zijn voor de toekomst en niet voldoende handvatten bieden om klimaatrobuust te toetsen of te ontwerpen.

Om klimaatrobuust te toetsen passen wij de principes uit het Afvalwaterketenbeleid van Winnet toe. Het Afvalwaterketenbeleid schrijft voor dat, gelet de komst van meer extreme neerslag in de toekomst, met hogere neerslagintensiteiten moet worden gerekend wil men een bepaalde 'mate van optreden' voorkomen. Vooruitlopend op de richtlijnen van het Afvalwaterketenbeleid stellen wij dat de neerslagintensiteit van alle theoretische neerslaggebeurtenissen die op historische data (niet-klimaatadaptief) zijn gebaseerd en bij toetsen worden toegepast, met 10 % wordt vermeerderd. Hiermee wordt bereikt dat de rekenresultaten representatief zijn voor een klimaatrobuuste weergave van de situatie.

Nieuwe aanleg

Bij nieuwe aanleg of herinrichting van de openbare ruimte passen wij de onderstaande ontwerpnormen toe:

- Rioolstelsels voor de afvoer van hemelwater moeten over voldoende afvoercapaciteit beschikken om te voorkomen dat bij het optreden van bui 08 + 10 %, zoals voorgeschreven in de Leidraad Riolering van de Stichting Rioned en met 10 % intensiteit vermeerderd, water op straat ontstaat.
- De openbare ruimte moet zodanig zijn ingericht dat bij het optreden van een neerslaggebeurtenis $T=100 + 10 \%$, een neerslaggebeurtenis die niet vaker dan 1 keer per 100 jaar voorkomt en is vermeerderd met 10 % meer intensiteit, geen wateroverlast ontstaat. Wat wordt gerekend tot overlast is beschreven in de

beslisboom 'Knelpunten water op straat situaties' van Winnet in het Regionale Afvalwaterketenbeleid.

Verwerking van overtollig hemelwater in de openbare ruimte (watergangen)

Daar waar we beheerder of onderhoudsplichtige zijn, onderhouden we watergangen en duikers. We zorgen voor schoon water en voldoende ontvangst- en afvoercapaciteit.

7.2 Activiteiten

Bovenop de reguliere rioleringszorg voeren wij de komende 5 jaar aanvullende activiteiten uit die zijn gericht op het klimaatbestendig maken van de openbare ruimte. Activiteiten variëren van planvorming tot facilitaire zaken.

7.2.1 Aanleg

Protocol nieuwe aanleg / Handboek openbare ruimte

Om te borgen dat bij aanleg van nieuwe riolering of het creëren van nieuwe aansluitingen de principes die bijdragen aan een klimaatrobuuste omgeving goed worden toegepast, ontwikkelen wij een 'Protocol nieuwe aanleg', waarin wij de procesgang en inrichtingseisen voorschrijven. Wij streven er naar het protocol op te nemen in het nog op te stellen 'Handboek openbare ruimte', wat wij voornemens zijn integraal op te stellen.

7.2.2 Planvorming

Plan van Aanpak klimaatadaptatie

Ten tijde van dit schrijven werken wij aan het Plan van Aanpak klimaatadaptatie (PvA). In dit plan maken wij een nadere beschrijving van de voorgenomen activiteiten die wij komende 5 jaar in het kader van klimaatadaptatie uitvoeren. Wij werken de activiteiten verder uit in een planning en maken een schatting van de benodigde middelen.

7.2.3 Onderzoek

Onderzoek klimaatrobuust ontwikkelen

We transformeren, meelopend met beheer- en (her-)inrichtingsprojecten, de bestaande openbare ruimte geleidelijk naar een klimaatrobuuste omgeving. Om kansen en noodzaak te signaleren en te onderzoeken en om inrichtingsvoorschriften te kunnen ontwikkelen, is onderzoeksbudget in het de plan opgenomen.

In 2016 zijn wij gestart met het opstellen van het BRP Stichtse Vecht en de eerste resultaten van het onderzoek zijn inmiddels beschikbaar. Het BRP geeft vooralsnog alleen antwoord op de vraag hoe de vrijerval rioolstelsels in de huidige situatie functioneren. De komende periode gaan wij beoordelen waar water-op-straat niet acceptabel is (conform de maatstaven, zoals wij deze in onze visie hebben beschreven) en welke maatregelen genomen moeten worden om zowel het riool als de omgeving klimaatrobuust te maken.

Hemelwaterstructuurplan

Onze ambitie stelt dat we bij vervanging van gemengde riolering maatregelen nemen om hemelwater van het systeem af te koppelen. Om structuur te bieden aan de wijze waarop hemelwater in de toekomst gaat worden ingezameld en afgevoerd in gebieden die in de huidige situatie zijn voorzien van gemengde riolering, stellen we een hemelwaterstructuurplan op. Het plan biedt handvatten om bij de ongelijkmatige vervanging van gemengd riool robuuste en

duurzame systemen te realiseren die aansluiting bieden op de omgeving en in de toekomst nog te verwachten afkoppelprojecten.

In het structuurplan maken we ook een principekeuze voor toe te passen technieken. Afkoppelen hoeft niet altijd de aanleg van hemelwaterriool te betekenen. Zeker wanneer bestaande riolering over een lange restlevensduur beschikt, kan het juist interessant zijn om hemelwater lokaal te verwerken (bijvoorbeeld door middel van infiltratie in de bodem) op momenten dat de bovengrondse ruimte wordt aangepakt.

Aanleiding aanpak wateroverlast

Met onze visie en doelen, maatstaven, voorschriften, beoordelingsmethoden en voorgenomen onderzoeksactiviteiten, oordelen wij komende jaren over de noodzaak op locaties bestaande problematiek aan te pakken, of deze voor te zijn. Samenvattend kennen wij hierbij drie situaties.

Nieuwe aanleg en herontwikkeling

Met behulp van voorschriften borgen wij dat bij nieuwe aanleg of herontwikkeling een klimaatrobuuste inrichting wordt gerealiseerd.

Signaleren probleemlocaties (achteraf)

Met behulp van meldingenregistraties en ondersteund met onderzoeksresultaten signaleren wij de locaties waar sprake is van onacceptabele wateroverlastproblematiek.

Signaleren probleemlocaties (vooraf)

Met behulp van onderzoeksresultaten signaleren wij de locaties waar sprake is van een onacceptabel risico op wateroverlast.

7.2.4 Vervangingen en verbetering

Integrale aanpak openbare ruimte

In samenwerking met de andere beheerdisciplines (wegen, kunstwerken, etc.) en ruimtelijke ontwikkeling, ontwikkelen en actualiseren wij de integrale planning. Bij het integrale plan combineren wij grootschalige werkzaamheden in de openbare ruimte per locatie in één project, welke wij in één keer uitvoeren. 'Projectblokken' hebben in de regel een omvang van een deel van een straat, tot een hele buurt. Vaak is de slechte technische staat van de riolering de aanleiding om een blok in de integrale planning op te nemen, maar dit kan ook bijvoorbeeld een verkeerskundige aanpassing of woningbouw zijn.

Wanneer een projectblok is aangewezen, doet zich de kans voor de locatie klimaatrobuust in te richten. In het protocol nieuwe aanleg (zie § 7.2.1) beschrijven wij in welke procesfasen aandacht aan klimaatadaptatie moet worden besteed. Aandacht voor klimaatadaptatie houdt in dat wij meer doen dan vervanging van objecten die in slechte staat verkeren, maar ook het gehele gebied verbeteren, zodat deze aan de voorschriften van een klimaatrobuuste openbare ruimte voldoet. Dit houdt (o.a.) in dat wij:

- waar nodig extra capaciteit van riolering creëren;
- waar mogelijk hemelwater van de afvalwaterketen scheiden (afkoppelen);
- In de bovengrondse ruimte op zoek gaan naar mogelijkheden om maatregelen te implementeren die water vasthouden, bergen, droogte voorkomen, hitte voorkomen en een positieve bijdrage leveren aan bewustwording en biodiversiteit;

- waar wenselijk een inspanningsbijdrage van de eigenaren van de aangrenzende percelen vragen.

Aanpak probleemlocaties

Wij verwachten dat uitgevoerde en nog uit te voeren onderzoeken en de komst van een protocol voor meldingenregistraties, gaan leiden tot het signaleren van knelpunten in de bestaande omgeving. Wanneer wij oordelen dat de het risico voor wateroverlast of de kans op herhaling te groot is nemen wij maatregelen. Met gericht onderzoek bepalen wij welke maatregelen het meest effectief zijn (bovengronds of ondergronds).

7.2.5 Facilitair

Ontwikkelen protocol registratie meldingen en klachten

Eén van de doeleinden van het protocol registratie meldingen en klachten is het verzamelen van informatie voor strategische doeleinden. Concreet betekent dit dat de verzamelde data moet bijdragen aan het inzicht in de ervaring van burgers met wateroverlast in plaats en tijd en dat de aard van de problemen goed moet worden geduid. Wij moeten de ernst van de situatie kunnen relateren aan de maatstaven die wij hanteren om de inwoners te beschermen tegen wateroverlast.

Communicatie en stimuleren particulieren

Ten tijde van dit schrijven werken wij aan het Plan van Aanpak klimaatadaptatie en het daaronder liggende Plan van Aanpak stimuleren particulieren. Beide plannen beschrijven methoden die ingezet gaan worden om inwoners te informeren over het scheiden van waterstromen en te informeren over de bijdragen die particulieren kunnen leveren aan het toepassen van de voorkeursstrits. Met het Plan van Aanpak stimuleren particulieren beschrijven wij welke methoden wij gaan gebruiken om particulieren te stimuleren deze principes toe te passen.

7.3 Benodigde middelen

7.3.1 Personele inzet

Om klimaatadaptatie mogelijk te maken, leveren wij bovenop de reguliere inzet op de rioleringszorg 0,5 fte extra inzet voor de komende vijf jaar. Deze 0,5 fte leveren wij vanuit de rioleringszorg. Omdat klimaatadaptatie een bredere zorg is dan de gemeentelijke watertaken, zet de gemeente ook in op dit thema van buiten de rioleringszorg. Het GRP regelt alleen de inzet vanuit de rioleringszorg.

7.3.2 Financiële middelen

In hoofdstuk 8 is beschreven welke uitgaven komende jaren verwachten om de gewenste rioleringszorg mogelijk te maken. Hierbij hebben wij rekening gehouden met de opgave vanuit de aanpak klimaatadaptatie.